

PUHANGUD

V. Ü. G. õppurühingu väljaanne.

Oppurite töid.

1932 aasta jõuludel.

Puhangud.

Kevade.

Naeratav päike läkitab soojendavaid kiiri seni jäätunud maapinnale, sundides lahkuma kareda külma, sulama lund ja jääd, pannes nirisema veed, voolama kiirendatud käigul jõed, kohisema võimsad kosed.

Mahedad, arglikud tuulepuhangud, nii soojad ja hellad, liigutavad tasa, tasa pungi ja nuppe soetavaid puuoksi, libisevad üle talveunest ärkava maamulla, teda äratades oma suudlustega uuele jõulisele elule.

Linnud suurtes karjades ja pikas rivis sõnavad õhus, tuues lõunast soojust, elevust ja elu.

Kevade.

Inimese nooruspõlv on samaks kevadeks inimese elus. Naeratus huulil sulatab ka tema oma värskuse ja elu ihkava hingega jääkoore teiste, vanemate, südamete ümbert ja paneb nad soojemalt tuksuma, võlub ka nende huulile lahke ja hella naeratuse.

Mahedad ja arglikud on ka noorte hingede esimesed puhangud ja väljendused. Kartlikult usaldatakse mõni neist siiski külmale paberile. Ent siiski need äratavad uusi mõtteid, mis kord puhkevad rohelisteks lehtedeks ja kaunisteks õiteks, on nirisevaks veeks, mis võib paisuda voolavaks jõeks, luua võimsalt kohisevaid koski.

Tärgab uus elu.

Seepärast, noored, kandkem kevadet rinnas, külvakem päikest ja soojust oma ümbruskonnale, ning olgu ka selle vihu esimesed arglikud puhangud selleks imeväeks, mis paneb helisema inimese hinge salajased keeled, äratav elu, loob elu.

Valgas, 7. dets. 1932 a.

V. Neggo.

On olemas silmapilke inimese elus...

Laseme kelgumäel liugu, mina ja Linda. Mina istun tüüril, kui mees; Linda taga ja hoiab minust kinni. Nagu piiblis öeldud, et „pea kinni, mis sul on...“ Nii siis istume ja laseme liugu. Inimesed kõnniteel, puud, liutee — muud kui lendavad mööda. Ja meie lendame ise ka, see tähendab, mina ja Linda. Aga peaasi, et mul on Lindale midagi ütelda, midagi, mis ainult kord inimesel elus ütelda on. Siis mõtlen: see ilma elu ja olu on küll naljakas. Sina istud ees ja tema su selja taga ja hoiab palitusiilu peos; ning pääsmist pole kuskil. Kuhu sa ka juhitud, kuhu sa ka lased, ikka istub see tüdruk, siil peos...

Peekri Eedil säärast asja juba ei juhtu. Ta istub koolis pingil: alumine moka ripakil ja silmad kisis, nagu see temasse ei puutugi, kellega ma liugu lasen...

Minnes Lindaga märke, puhume juttu. Mul ühe käe otsas kelk ja teise sangas Linda; kuradi kange poiss! Nii siis, ühe käe otsas kelk ja teise sangas Linda, sammun ülesmäge ja mõtlen, et oleks nagu paras aeg. Et ütleksin: „Kallis Linda... et nii ta nüüd on... on silmapilke inimese... ma armastan

sind...“ Aga nagu tina oleks suu täis: ei saa ega saa ütelda.

Igakord, kui mäest alla kihutama, tunnen, kuis mehine tundmus asub südamesse, ja ma ütlen nüüd! Aga minnes vastu mäge, tunnen, kuis süda nagu kakk vaob saapasäärde. Trööstin end: laseme veel korra, ega's armastus jänes ole, et ära jookseb. Laseme veel korra ja siis... noh, ega siis pääsmist ei ole.

Nii siis, laseme veel korra... ja veel korra. Aga ülesmäge minnes kõneleme Jumal teab millest, kuid mitte sellest, mida süda mõtleb. Kõneleme uuest Walga-Abja raudteest ja selle tarvidusest; ning muist igapäevaseist asjust.

Pühin otsalt higi, sest see on juba liig: ühe käe otsas kelk ja teise sangas Linda, raske nagu Moska jahukott. Nii laseme mitu korda mäest alla, kuni mõtlen, et veel viimast korda ja siis:

„Üks kord ja mitte enam, võib süda tõest' armasta“.

Mäest alla... Juhei!

Korruga kaldub kelk, ja Linda langeb mulle karjatades kaela. Pööran pea ja näen hirmunud silmi ja huuli mu pale kohal. Mõtlen: nüüd, või ei ialgi! Kuid ju-

Hümnivõistlusel.

Ühenduse laul.

Me sammume tihiselt sihte ja teid, Mis aadete ilma kord viivad ka meid. Laul rõõmus nüüd kõla, ja sära me silm: Meil elu on ees ja kogu maailm!

On julge me süda! Ja käsikäes ränd Viib päralt sinna, kus igatset rand. Me püüa ja tahe see võitma kõik peab, Mis saatus me teele kord tõkkeks veel [seab.

Jää püsima, armastet Valga keskkool; Ja isade, emade hellus ning hool! Jää püsima isamaa, vaba ja prii Sa ole ja jäägi sa jäädavalt nii!

Valter Mõttus.

ba järgmisel silmapilgul oleme küljeli lumes ja üks möödasõitev kelk annab mulle ühe „tugeva“ külekonte vahele, sest olin jäänud lamama peaaegu keskteed.

„Saatus karm käsi“, püüan vabandada, Lindat üles aidates; tal vaesekeesel oli suu, silmad ja kõrvad lund täis ning kübar on küljele all saanud hoopis teise kaju.

„Saatus, Lindakene“, pomisen veel vabandades. — „Jäta lora“. hammustas Linda, „kus see saatus seal oli, sa ise lasid viltu!“

— „On olemas silmapilke inimese elus“, katsun alata, kuid tunnen, et need silmapilgud seekord möödas on, ja vaikin.

Longates läheme koju: mina kelguga taga, kuna Linda lonkava jalaga ees.

* * *
Läksin täna liumäele jalutama. Minust vuhises kelk mööda, millel istusid — Linda ja Peekri Eedi.

Vaheajal küsisin Lindalt, et kas ta ei sõidaks ka minuga natuke. — „Ei!“ vastas Linda, „mina sõidan Eediga, ta on kena poiss ja ei sõida viltu“.

„On silmapilke inimese...“, algasin ma, kasutades Eedi äraolekut, kuid sääl ligineski juba Eedi ja viis Linda enesega kaasa.

Konst. Kõvask II-a kl.

Elu näitelava.

Näitelaval esineb üks vürstina, teine ministrina, kolmas teenijana, sõdurina või kindralina. Vahe on vaid väline. Tõeliselt on nad kõik näitlejad, kes kulisside taga kannatavad sõja ja rahunuse all. Samuti on lugu tõsielus. Seisus- ja vara-vahed annavad küll igale oma erisuguse osa, kuid sellel osal ei ole midagi tegemist meie sise-miste õnnetustega. Vaesed surelikud oleme kõik.

Tähtsaim on seepärast, mida me oleme. Vähemtähtis on, mida me omame. Kõige viimati tuleb see, mida teised inimesed meist arvavad.

Arthur Schopenhauer.
„Aforismid elutarkusest“.

Poisu!

Ta oli meie kõikide lemmik — mu valgepäine poisu!

Ta oli rõõmus nagu noor päike. Tal olid valged juuksed, mis olid läikivad kui siid. Tal olid suured pruunid silmad, ilme rõõmus ja julge. Ta armastas kanda heledat ülikonda ja musti kingi, mis talle andsid erilise võluvuse. Üldse oli ta väga tähelepanelik ja ka uudishimulik, millelegi et jätnud ta põõramata tähelepanu.

Ta oli mu südamlikum ja parim sõber. Kõik ta parimad tundmused kuulusid minule. Viibisime alati koos. Koos käisime suvel põllul „tööl“. Koos luusisime metsades, põldudel, aasadel. Koos laulsime ühes lindudega, püüdes õppida nende erinevaid hääli. Päikeseküllaseil päevil ruttasime jõe äärde. Tee viis läbi aasa; see oli ülekülvatud väikeste mitmevärviliste tähtedega. Need olid lilled. Jões me vallatlesime, ujusime võidu — lamasime päikesepaistel. Igalpool käisime ja olime kahekesi.

Tuli talv.

Põllud ja teed kattusid valge lumekorraga, millele heitusid sinakad varjud. Kogu ilmale langes vaikne ja sätendav külm.

Siis istusime soojas toas ahju ees ja lugesime ehk unistasime möödunud päevist — suvest.

Kadusid aastad...

Üks meie keskelt.

Dultsinea.

Rutt, sa usud, et oled ilus ja armastusväärne; sa vaatled rahuldustundega oma kahvatunud laupa, himurat huultelõiget, silmade sinist siidi, sulutud laugude hämaras ripsmepalistust ja kaarduvaid kulmlooke. Muidugi ei väsi sa tõendamast, et su huuled on küpsed ja ihaldatavad, su silmad liigutavalt hingelised ja pale delikaatselt kahvatu. Samuti oled sa veendunud, et su naeratus on joobnustav, su hambad merevahuna valged; usud nägevat enda õlul noorust ja kutsumist. Jonnakalt kinnitad sa, et su nina on klassiliselt sirge, lõuajoon ümaralt taheline ja nagu proportsionaalselt mõõdetav. Usud ju, et oled võrreldav päevaga noorusest, tõusva kevadpäikse valgelisusega ja unelmaga lapsepõlvest. Sa usud enese koosnevat keha ja vaimu harmooniast. Kehakultuuri pooldades usud enese olevat iga spordiharu edukaks võitjaks. Sa juhiksid autot energilise amatöörina, mängiksid tennist vilka ja õhulisena. Oo, Rutt, sa võid enesest moodustada tuhandeid kombinatsioone. Praegu leiad sa enese hingelise ilutsejana, südamlikult vastuvõetava tütarlapsena ja naiivse noorena. Taas sa kujutad enesest põlev-kirglikku, erootilisharmikat ja ürgjõulist naist. Sa varjutad enese oma soovide ja vajaduse kohaselt. Enese teades oled sa haruldasem, oma-

pärasem ja varjundirikkaim. Usud, sa oled nii talendikas ja vaimukas. Sa võiks teha suurt ja ennenägematut karjääri. Kindlasti võid sa saada jumaldatud suurnäitlejaks (á la Garbo) või ihaldatud tantsijannaks. Su jalgade ja keha vormikuse tõttu pole see võimatu. Ainult, kui sa tahaksid — oskaksid sa teadusliku põhjalikkusega balletti, plastikat, karaktertantsu, rütmilist gümnaastikat ja pantomiimi. Ja näitlejatar eeldusi evid sa tublisti, kuna sul on nii ilmekas ja suursugune näoilme. Su mäng filmis poleks mitte ainult näo või liigutuste mäng. Ei, vaid su keha mängiks viimase lihaseeni kaasa. Su õlad suudaksid väljendada rohket, kui mõne girli näo moonutatud miimika. Su naut poleks mitte kustunud silma pisaratejooks, see oleks kogu keha abitu pisarate valang, su naer rõõmust joobnu keha vabisemine. Sa võiksid tegettseda insenerina, muinsuste uurijana, reshissöörina, teadlasena, politseiülemana, arhitektina, kuna hindad enese üheväärsed ja üheõiguslisen mehega. Sus on raudset tahet, Rutt, sa oled igati originaalne ja mitmekesine. Ilumeel ja rütmitunne sinus on imestamisväärne.

Rutt, sa oled haige tiivaga ja tasakaalu kaotanud kotkas. Sa tõused haavatuna kõrgusile, et säält langeda purustatuna, süda

KAASLASILE.

Eos.

Ja kumeneb öhe taas linna refleks,
Sa, seltsimees, õde, tule!
Me linnuna piirame pilvi, eks?
Me rünnakut algame, kuule!

Ei kohuta häda, ei kohuta ask,
Kes pelgur, jääb! Aimame sihti...
On sageli kosmosel pilvist ees mask,
Säält taga on päikesi, tähti.

Ent vahel, kui aju sööb kahtluse puhk,
Kes lohutab? Hülgame mure!
Tee sirge viib ilma, meil rõõmege vihk,
Meil kõigil, me ühine pere.

* * *

Kui sügis on, sõbrad, kui sügis on kurb,
Ja väsinud tiivad, me mõte...
Kas laskuda alla ja olla kui orb?
Silmi väsinuid varjamas kate...

Taas kogume jõudu, ja sünnib uus lend,
Siht sama, käsk: kurbtusi murra!
See väärib, et, kaaslane, salgame end,
Kui vaja — rõõm õnne eest surra.

Ja kumeneb öhe taas linna refleks,
Sa, seltsimees, õde, tule!
Me linnuna piirame pilvi, eks?
Me rünnakut algame, kuule!

Ent siis tuli kätte silmapilk, mil viisin oma sõbrakese ühes ta kasti ja vaibaga — öis käppade vahel — aeda suure sireli alla... ja sinna siis kerkis kuhjake liiva.

Tühjemaks ja vaiksemaks jäi mu kodul! Ei olnud enam valgekäpalist poisut, kes oleks tulnud mind tervitama oma haukumise-ga...!
Malle.

verest tühjaks jooksnud. Sa usud aatelisi põhimõtteid, usud, et võid Cäsarina tulla, näha ja võita. Sa ei loobu takistusist hoolimata mõtlemast, saavutada võimatut.

Sa oled õnnetuse lind. Su hingel on kaks palet. Kord võid sa joosta, hullatleda ja naerda ja su huulilt ei lahku laulusumin. Sinus muutub valgeks ja avaraks, sul pole ühtki mõtet ega mälestist, mis nõuaks juurdlemist või tähelepanu. On vaid hää tunda vereniristmist soonis ja tuika südames. Rutt, siis mõistad sa, kui ilus on elu, kuna iga soon sinus on täis tervise kihku.

Naeratus huulil ja hing täis raugematut usku tormad sa siis põhi-olemuse eest näitlejana, aateelu näib sulle nii enesestmõistetav, lihtne ja seadusita. Sa oled rip-pumatu ja tugev määrates enese ise. Sa tunned, kuidas midagi soehella su hinge valgub, sa muutud ülevaks ja heldeks. Tõkestada tahad sa siis toda mina toetavat egoismi ja hääd teha kaasinimesile. Kuis armastad sa loodust ja ilu, Rutt! Päikest ja tuult. Vee-kogu on su sinasõber. Sa sallid vareseid ja nende abitud poegi. Lilled ja puud on su kaitsealused. Rutt, sa usud, et oled õilis ja hää. Sa tunned, et oled sooritanud väikese murdosa positiivsusest. Sa võid astu vastu igavikule.

Ent teine pool su palest on piinavad mõtted, küsimuste ja kahtluste rida. Su enne naervaise silmissigib pärilpisaraid, suunurgisse nukrusjooni. Järgneb

KIRJANDUS — RAHVA ELU PEEGEL.

Teadmata on meile suurim osa inimsoo ajaloo ning arengust: Paks tume udu varjab ja ümbritseb inimsoo minevikku. Teadmata on meile tema elu-olu. Meie ei tea, mis mõtles see loodusinimene, missugused olid ta elamistingimused, millist võitlust ta pidas oma olemise eest, kuidas avaldusid tema hingeelid ja lõppeks milline oli ta vahekord loodusega. Selle kõigele on aeg oma tumeda, läbi paistmatu kätte kudunud. Teadus on katsunud küll seda pimedat minevikku avastada ja valgustada. Ent missuguse tagajärjega? Tema pilk on jõudnud ainult selle ajani tungida, kui inimesed juba oskasid oma mõtteid ning tundeid jäädvustada mitmesuguste märkide abil, ühesõnaga selle ajani, kui tekkis kirjandus. Kuidas ja mis enne seda oli, jääb ikkagi igaveseks saladuseks. — Sellest näeme, et ajad, millal ei olnud kirjandust, on peaaegu täiesti mineviku hõlma jäädavaks kadunud. — Vastupidi on aga aegadega, mil inimene oskas oma mõtteid üles tähendada. Neist on meil enam-vähem kindel ettekujutus. Kui palju räägivad need kividel tardunud, meie ajani säilinud märgid? Kuid võrra peegeldavad nad oma aja inimeste elu-olu, ent lõpuks kui palju selgust nad toovad üldisse ajaloo arengu käiku? Siit näeme, missugust osa kirjandus etendab mineviku peegeldamisel. Need kaks tegurit — kirjandus ja elu arenevad käsikäes, on üksteisest sõl-

tuvad. Mida täielikumaks muutub elu, seda selgema ning tugevama kajastuse saab ta kirjanduses. Kirjandus, algul peegeldades kõige tähtsamaid ning domineerivaid elu nähtusi, muutub kultuuri arenemisega kord-korralt täielikumaks elupeegliks.

Jälgides mõne rahva kirjandust, leiame sealt selle rahva täielise elu varjundi, mis küll mida kaugemale minevikku, seda kahvatumaks muutub nagu päike, mis meie maakeralt lõpmatu heledana näib, kuid kaugenemisega temast ikka enam ja enam kustub, kuni viimaks lõpmatusse kaob. — Iga rahva kirjanduses peitub oma rahva elu vaimline kui ka majanduslik areng. Rahva hing ja selle olemine tuleb selgesti ilmsiks kirjanduses. Meie rahva selle aja luule, kui ta vaba oli, evib rõõmsa ning lõbusa iseloomu. Orjakütkeisse asetatud rahva rusutud hingest kerkisid ainult kurvad helid. Ehk jälle sel ajal, kui rahva ärkusaeg oli, kajastas kirjandus kõige puhtamaid ning süütumaid rahvuslikke tundeid ja ideaale.

Vaadeldes kirjandust pörkame kokku mitmesuguste vooludega, millest igaüks isemoodi elu nähtusi ja suhteid käsitleb. Neist vooludest kõige ligemal elule seisavad realism ja naturalism. Nendes kahes voolus paistab kirjanduse elu peegeldamine kõige teravamalt silma. Nad ei jäta tähelepanemata ka kõige pisemaid elunähteid. Nad tungivad ka kõi-

ge vaesemasse küla onni ning toovad päevavalgele kõik tema sisu.

Selles suhtes iseäranis kaugele läheb naturalism. Realism veel käsitleb elust võetud tõdesid kunstlikult ja loob neid ümber omalt seisukohalt, kuna aga naturalism otse elu kopeerimisele asub. Võtame näilena E. Zola kirjatöid. Nendes meie leiame moonutamata loodust, seltskonna ja üksikute indiviidide (inimeste) elu. Kui osavasti neis on paljastatud kõik senini varjatud elu paised?

Seda sama võime näha ka omas väikeses kirjanduses, olgugi küll, et mitte nii teraval kujul. Kas ei mahuta Kitzbergi teosed enesesse tervet Eesti rahvast? Kas neis ei ole kujutatud meie rahva elu kõigis tema varjundeis? Kas ei ole neis kehastatud meie rahva käik, selle aja püüded ja aated? Ehk jälle Juhan Liiv, kes nii tabavalt on kujutanud rahva keskel leiduvaid tüüpe?

Olgugi küll, et voolud kirjanduses üksteisest tublisti erinevad, on neil kõigil see sarnasus, et nad rahva hinge väljendavad. See ongi see side, mis neid ühte tervikusse seob ning ühe rahva kirjandust teisest lahutab. Sellepärast ei saa ka (meil) meie, kui tahaksimegi, vahetada oma kirjandust sakslastega. See oleks võõras mõlemaile. — See omadus rahva hinge peegeldada jääb püsima iga rahva kirjanduses.

A. C.

Valter Mõttus

SAARMA PÜÜDJAD

I.

Põhjapoolsel taeval liikusid lumepilved. Tuul keerutas hangi ja kogus lund pajuraagude külge, mis hangedest välja sirutusid. Niit ja jõgi oli tasane lumeväli; eemal sünged kuusikutukad ja madal sooräga. Kaugel hallvalgeil mäekünkail võis näha talusid lummematununa, kaht tuuleveskit kui harali kätega hiiglast küngastel.

Kerep lõõtsutas raskelt; suusad libisesid ägedate lükete jõul hoogsalt edasi, aga Marti näis vedavat saatan ise. Kuidagi ei jõudnud püsida tal järel. See nässakas kogu valges kasukas vaid liigutas keppe ja vajuks edasi. Ja nii kindlalt püsis ta jälgedel kui oleks need kisendanud eel. Kuid ometi saarmas oli nagu libisenud üle kõva lumepinna. Ainult vahel Kerep juhtus nägema verepiiska valgelt lumepinnal; loom oli õige tublisti vigastanud oma jalga püünises.

Tuul hakkas puhuma nüüd otse vastu. Mart oli suures kaares käänanud soo poole ja säält libises uuesti niidule. Kerep tundis palavust kerkivat kuni näoni, pääl hakkas umbne ja sügeles. Hing pidi rindu kinni jääma; hädaga hüüdis Marti. See peatus umbe tuisanud kraavi ees ja pühkis higi

näolt. Torkas kepid lumme ja keeras läki-läki kõrvad üles, naerdes vastu Kerepi hädalisele näole.

„Said nüüd sõita, va naaber? Aga loom on murtud jalaga selle tee reisinud... See on kõik su viletsa püünise süü!“

Kerep ei vastanud midagi, istudes suuskadele päästis kasuka eest lahti ja küsis:

„Mitu kilomeetrit siis kihutanud oleme? Sa tormad nagu hull, sul hädad suusad. Pidin pea lämbuma.“

„Polnud parata. Jäljed kaovad varsti, näed, põhjapool juba sajab. Nüüd pole aga põhjust rutata, tean Härma kohal jõelättesse on läinud. Mujal pole jõgi lahti ja sinna soo äärde läks ta viimast korda jälgi peitma.“

Kerep vaatas põhja, kus tihe sadu üle kõrgustiku tuiskas. Ka siin liuglesid ja keerutasid üksikud lumemelbed õhus.

„Oled kindel, et Härma kohal lahti on?“ kahtles ta.

„Säält pole iial kinni“, vastas Mart suusarihmu säädes, „nüüd läheme ja vaatame.“

Tüki aja pärast, tasase sõidu järgi, jõuti madalale jõekaldale. Soost tulev mädakraav, mille üle kummusid petlikud lumesillad, suubus mustavasse lahtisse vette. Lumetükid liikusid aeglaselt ringi vees, andes tunnistust selle liikuvusest. Mart silmitses tähelepanelikult õhukest jääkirmet, mis oli lahtise vee äärel. Kuid jäljed leidis Kerep. Saarmas oli täiesti vette pugunud.

„Enne ööd see kavalpää ei mõt-

legi välja tulla“, seletas Mart. „Kui selge oleks, saaksime ta küll kindlasti kätte.“

„Öösi on kuu üleval. Ka pilves ilmaga on valge. Ainult sadu takistaks.“

„Ja sadu on juba varsti käes. Läheme Kūka küüni. Säält säen pussilogu korda“ vastas Mart ja astus küüni poole.

Lund tuli päris tihedalt, tuul vilistas. Umbrus muutus süngeks, silmapiiril polnud midagi näha. Madala soovõsa kohal tantsisid tuisupüksid.

„Siia peame sisse murdma“, arvas Kerep küüniuksele löödud laudu raputades, hoides selga sadava lume poole.

„Seda teeme kohe“, vastas Mart ja korjas lauad eest, pugedes sisse.

Hiljuti oli heinu viidud ja pool küüni oli tühi. Seinapraegudest tungis püülpeenikest lund sisse ja tuul lõgistas räästas. Väljas aga tuli lund nagu kotiga, nii et polnud midagi näha. Mehed raputasid kasukailt lume ja Mart tõi siilu alt üheraudse jahipüssi, mis keskelt kaheks oli käänatud. Kui ta seda säädis, viskus Kerep mugavalt heintesse, kadudes sinna pea täiesti. Ainult jalad jäid edevalt püsti.

„Noh, roni nüüd välja!“ hüüdis Mart, pannes püssi nurka.

„Ma võin ju siin kah olla“, urises Kerep heintest.

„Kuid mis me siis lõpuks teeme? Ega me siia oömajale tulnud...“

„Kui nii edasi sajab...“

Järgneb.

Isik ja ühiskond.

Inimene, tehes esimesi samme kultuuris, koges, et ta üksi on liig saamatu ja jõuetu võitluseks looduse halastamata jõududega. Ta tunnetas ka looduse otstarbekohast ja komplitseeritud korraldust, ja selle eeskujul ühiskonnaks liitunud, muidu nii mannetu inimloom suutis säilitada olemasolu võitluses inimlikud jooned kuni tänapäevani. Vähe sellest, looduselt kaasa antud arenemistungi ja mõistuse varal inimisik lahendas dissonantsid, ja kasvava kultuuri ning ikka komplitseeruvama majandusega ta jõudis keerulistesse ühiskondlikkudesse vahekordadesse. Endine vaba inimisik on haaratud ühiskonda kogu oma olemusega. Tal on väärtust ainult niipalju, kuipalju ta suudab edendada ühiskonna hüvangut. Orjastatud on ta sisimad ja bioloogilisedki avaldused ja omadused, nagu soo edasi andmine, seesmise rahu ja isikliku õnne ideaalid jne.

Kuid isiku välisvabaduse sidumise polnud veel ühiskonna orjastustöö tema kallal lõpetatud. Senine kultuurisuund tõi ühiskonda paratamatult kaasa veel suurema keerulisuse, veel suurema isiku orjastamise. Ja tagajärjeks — isiku asemele „ühiskondlik loom“, sõna tõsisel mõttes.

Ja vaadeldes meie aja inimesi ja elu, ning läbistades asjade välisnähte, näeme, et toore sotsiaalse orjuse asemele tänapäeval on tulnud ainult vähe erinevat liiki olenevus, millest indiviidid sageli pole teadlikudki, kuid seda sügavamalt tungib see nende tahtmusesse, valitsedes neid alandavamalt kui endine kehaline siduvus. Kohutavalt suur on karakteritute,

alaliselt otsivate ja väljastpoolt juhivate inimeste arv. Nad ei märkagi, kuivõrt kariinimesed, sugereeritavad nad on, isegi oma sisimais veendumusis.

Kuid mis kurveim: meid kasvatatakse nii. Pealegi isikute poolt, kellele peaks olema selge isiksuse mõiste, inimese individualteet. Antakse vaatekoht või shabloon, võetakse mõõdupuu, ja selle alla mahutatakse kõik.

Selle järele vaadelgu igaüks iseenest — kui kaastundmust äratavas viletsuses oleme oma sisimas elu! Millised egoistid, auahned, mõjustatavad oleme; kui võlts ja liialdav on meie väljendus, kui salalik, silmakirjalik meie esinemine ja suhtumine oma kaaslastesse! Ja miks? Et meeldida ühiskonnale, et lõbustada teisi. Nii vabad oleme — uuema ühiskonna liikmed. Eneste vabanduseks võime vaid öelda, et seda nõuavad ühiskondlikud kombes, seda nõuab mass.

Kuid kistagu maha see ühiskonna türanniseeriv võim, hävitame ta, sest tuntakse teda kõigi ta hädaohtudega indiviidile.

Selle probleemi lahendamiseks tekkisidki humanism, inimkultuuri kriisist Fr. Nitsche ja K. Marx'i õpetused. Esimene toob seisukorda päästma üliinimese. Nitsche ei leia omaaegses väikekodanlikus ühiskonnas midagi tõepäraselt, kõik on võlts, ühiskonna poolt hukatud — „ühiskond teeb labaseks“. Oma geniaalses teoses „Nii kõneles Zarathustra“ püstitab ta üliinimese ideaali, kel olgu arenemise siht, kelle saavutamiseks ohverdatagu kogu reaalne ühiskond. Marx sellevastu ohverdab

Abiks ja juriidiliseks nõuandjaks selle raske ja vastutusrikka töö juures oli majaperemehe 10-neaastane poeg Arthur, kes käis algkooli teises klassis. Pukspuu ostis paberit, tinti, sulgi ja hakkas kirjutama...

Pukspuu oli kuulnud midagi „residentist“, aga ta ei teadnud, mis mees see õieti on. Ka Arthur ei teadnud seda. Nende ühine arvamus oli, et „residenti“ pole tarvis. Kindlasti on tarvis keisrit, nagu see oli „hääli tsaariajal“. Nädal aega tegi Pukspuu põhiseaduse eelnõu kallal tööd. Ta unustas kõik muud kohustused. Sel ajal majaperemees palkas uue kojamehe. Pukspuu pidi lahkuma korterist. Ka tunnistati ta põhiseaduse muutmise eelnõu mitmesuguste vigade tõttu kõlbmatuks. Ent Pukspuu ei kaotanud lootust. Ta otsis uue korteri ja hakkas uut eelnõu koostama.

Art.

Raadiumi saamine.

Ühe grammi raadiumi saamiseks tuleb töötada läbi 500 tonni tooresmaaki. Selleks aga kulub 500 tonni mitmesuguseid keemilisi aineid, 1000 tonni kivisütt ja 10000 tonni destilleeritud vett. 150 meest peavad terve kuu tööd tegema,

kõik — inimese, vabaduse, isikliku õnne jne. — sotsialistlikule ühiskonnale (ajalooline materjalism).

Kuid — nagu varem nägime, on reaalne isik siiski tähtsam Lähtu-tagu loodusest, bioloogilistest seadustest, mida ühiskond hüljanud oma senisel arengul: taimed kasvavad ainult eneste jaoks, loomad samuti. Taimestu pole omaette üksus üldsihtidega, millele loomad või taimindiviidid peaksid ohverdama end, vaid see on ainult kompleks, üksikindiviidi kasvamise võimaldaja.

Teadus on püstitanud vaate, nagu kasvaksid taimed ja loomad inimese jaoks. Samuti on inimesega — ta elab, nagu iga elus olus, enese, mitte ühiskonna jaoks. Inimene ise on eesmärk. Piiritledes ühiskonna suhet isikusse, peame tõendama, et ühiskond on abinõuna tarvilik isiksuse arenemiseks. Kuid isik, olles ise eesmärgiks, peab valjult arvustama ja ümber hindama senised ühiskondlikud orjastavad traditsioonid — kõlbluse, õiguse, usu j. m. Kuid isik ise on eesmärgiks, siis ta austagu seda kui ilusaimat tähte tarkuse kroonis: mitte millestki oleneda (Cicero).

Nii siis — ühiskonna suurim sundus ei peitu niivõrd ta vägivalla-abinõudes, kui meie sisemises ebakindluses ja „kariloomalikkuses“, mis toidetud ühiskondliku hääkskiidu resonantsi ja tunnustusega. Sellest päästab meid isik, olles eesmärgiks. Kultuuri mõjul ta loob endale automaatselt väärilise ühiskonna. Nitsche ultraindividualism ja Marx'i õpetus täiendaksid oma parema osaga meie bioloogiale toetuvat vaatekohta — väärtuslikumaks kultuuriteguriks ja sihiks on isik, tema arengu süvendajaks ja selle kultuuri edasikandjaks on ühiskond.

Harald Schiller IV r.-kl.

kuni nad saavad ühe grammi raadiumi ja seegi ei ole veel puhas. Tema puhastamise kallal tuleb viis kuud aega laboratooriumis tööd teha.

Saksamaa on jõudnud enesele muretseda pool ja Rootsi 6 gr raadiumi.

Ret.

Sõda!

Sõda ei saa hävitada. Ta on surematu. Ta magab püssirohu vaadides ja relvade tehastes, peidab end kahurite õõnsustes ja ootab mürkgaasides. Pole õige arvamine, et sõdasid tekitavad ainult suured konfliktid. Ilm on tulvil vastolusid ja igaüks võib olla katastroofi tekitajaks.

Seni kui püsivad relvad, seni hiilib meie hulgas ka sõja demon. Kui oleks igal inimesel alati käes relvad, nagu need on riikidel, siis tarvitaksid inimesed neid kõikjal: perekonnas, klubis, kirikus ja kõrtsis. Ent inimestel pole, jumal tänatud — alati relvi käes.

Tuleviku sõda on koledam, kui senised, suurte linnade ja maalade hävi tamine mürkgaasidega on mõne tunni töö. Seepärast noored — hoidugem tekitamast sõja põhjust.

Fredy Raymond.

Pukspuu

koostab põhiseaduse muutmise eelnõu.

Ajaleht: Iga kodanikkude grupp esitab põhiseaduse muutmise eelnõu.

Ühel vihmasel oktoobrikuu päeval algas valitsuskriis. Uue valitsuse moodustamisega kaasas käiv „lehmakauplemine“ venis pikale. Valitsust katsusid moodustada poliitikud ja professorid, kuid kõik katsed nurjusid. Nüüd oli igale vähikulegi selge, et meie põhiseadus ei vasta elunõudele, teda on tarvis muuta.

Kaikameeste ühing kutsus kokku üldkoosoleku. Sääli otsustati esitada põhiseaduse muutmise eelnõu. See valmistati kohe paari advokaadi poolt. Üldkoosolek leidis, et on tarvis presidenti, kes on puhastverd kaikamees.

Mõne päeva jooksul esitasid oma kavad pankrotmeisterite ühing, laadakaupmeeste koondus, taskuvaraste klubi j. t. tähtsad organisatsioonid.

Põhiseaduse eelnõud hakkas koostama ka kojamees Pukspuu.